

Natur- och kultur, fågelskådning och botanik

Stugornas läge, utmed kusten i Byrum Sandvik och i gränsområdet mellan magra alvarmarker och kronoparkens tallbevuxna sandfält, erbjuder fantastiska möjligheter till natur- och kulturupplevelser. Inom gångavstånd från tomten kan ett mycket stort antal sällsynta växt- och djurarter påträffas. Myrlejonsländornas gropar kantar husgrunderna och med lite tur kan halsbandsflugsnappare ses på tomten. I kärr och våtmarker kan Långbensgroda påträffas som här har sin nordligaste förekomst i världen. För den fågelintresserade är boendet strategiskt beläget med korta avstånd till flera av norra Ölands bästa skådarlokaler. Nedan följer tips på ett antal sevärda natur- och kulturmiljöer i närområdet.

I **Kronoparkens tallskogar**, som tar vid direkt intill tomten, kan nattskärra och trädlärka höras spela under somrarnätterna. Morkulla och kattuggla kan också höras långt in på sommaren. Från juli och framåt finns även stora mängder blåbär i kronoparken.

Hornsjön och Horns kungsgård: Ölands enda insjö, Hornsjön, som omges av vidsträckta vassar hyser ett rikt fågelliv och ligger cirka 4 km från tomten. Över vattnet brukar fiskgjuse och skräntärna ses jaga och i vassarna runt sjön finns en mängd olika sångare och andra småfåglar. Runt Hornsjön och den intilliggande Horns kungsgård finns vackra natur- och kulturmiljöer med hävdade lövlundar och artrik flora. Detta är också Ölands säkraste lokal för halsbandsflugsnappare. Kungsgården inrättades på 1500-talet av Gustav Vasa som själv också gästade godset ibland.

Ölands norra udde ligger endast två mil från stugan. Detta är en av Ölands allra bästa fågellokaler och väl värd att besöka vid alla årstider. Här kan fågelskådningen kombineras med botaniska studier av bland annat strandtåg i Grankullaviken och besök i fyren Långe Erik.

Trollskogen: Ett besök på norra udden kan lämpligen kombineras med en visit i Trollskogen, en gammal tallskog på östra sidan av Grankullaviken med ett stort antal vindpinade tallar med säregna knotiga och förvridna former. Här finns även en cirka 800 år gammal ek och intressant flora och fauna med knärot, välutvecklade strandängar, häckande talltita med mera. Området är även rikt på kulturhistoriska spår från järnålder och framåt. Vid entrén finns dessutom ett naturum med ytterligare information kiosk och våffelstuga.

Utmed kusten strax söder om norra udden ligger **Neptuni åkrar** som utgörs av ett mäktigt klapperstensfält och ett stort gravfält från Vikingatid med rösen, kistgravar, treudd samt en mängd stensättningar. Sitt namn har området fått av Carl von Linné som inspirerades därtill av de strandvallar som löper längs kusten och ger marken ett vågigt intryck liksom en plöjd åker. Området är också välkänt för sin vackra blomning av framför allt blåeld under försommaren.

Högby hamn på östra sidan av ön (ca 10 km från stugan) med dess grunda havsvikar, laguner och betade strandängar är också en av Ölands bästa fågellokaler. Under såväl vår- som höststräcket rastar stora mängder vadare. Bland arter som häckar eller regelbundet ses i området kan nämnas skärfläcka, roskar, smalnäbbad simsnäppa, mosnäppa, myrsnäppa, småtärna, skräntärna, svarthakedopping, rosenfink och samtliga simänder.

Rosendals järnåldersby: I Böda socken finns flera mycket välbevarade kulturmiljöer från äldre järnålderns bondesamhälle, med husgrunder, gravfält och omfattande stensträngssystem av hägnader, fägator med mera. Dessa kulturlämningar är unika även i europeiskt perspektiv. Det mest unika exemplet finns att bese i Rosendal vid Fagerum i Böda (cirka 8 km från tomten). Här finns ett byområde med 14 husgrunder 3 gravfält och omfattande stensträngssystem från äldre järnålder. Området är utomordentligt välbevarat och har av arkeologer liknats vid Pompeji. Under sommaren finns möjligheter att delta i guidade rundturer i området. Liknande miljöer, men delvis översandade finns bl a även i det närliggande Bogateområdet.

Skäftekärr är ett attraktivt och välordnat turistmål som erbjuder många sevärdheter och upplevelser. Även här finns rester från en större järnåldersby. Här har man dessutom återskapat ett järnålderslandskap med åkerlappar, ängsmarker, fägator och en fullskalig rekonstruktion av ett järnåldershus. Under sommaren anordnas dagligen guidade järnåldersturer. Center för verksamheten är den välbevarade jägmästarbostaden från 1860-talet. Här finns även café/restaurang, ett arboretum med över 100 trädslag samt en äventyrspark för barn. Jägmästarbostaden är också centrum för Sveaskogs "Ekopark Böda" som omfattar stora delar av omgivande skogsmarker. Guidade turer längs vandringsleder i ekoparken (bl a till det välkända Thujabeståndet) arrangeras också under sommartid.

Kustvägen mellan Byrum och Byxelkrok: Ölands norra västkust bjuder på orörda, vilda och hisnande vackra vyer. Norrut från tomten, upp till Haget via Ramsnäs udde, går en gång- och cykelstig över de tallbevuxna sanddynerna. Härifrån fortsätter en smal, slingrande kustväg, dock farbar med bil, ända till Byxelkrok. Från Haget och norrut består kusten av bitvis dramatiska kalkstensbranter. På sträckan finns flera gravsättningar intill vägen eller vid kustbranten (t ex Sendansen och Rörstensudden) samt ateljéer och krukmakeri.

Kustvägen mellan Byrum och Äleklinta: Följer man kusten söderut från tomten kommer man direkt på ett imponerande raukparti (Ölands enda) som också är naturreservat. Söder om detta vidtar en vacker kalkstenskust där plana hållar omväxlar med rasbranter. En ålderdomlig grusväg slingrar sig här fram längs landborgskrönet ända till Sandvik och därifrån vidare till Äleklinta, en sträcka på totalt cirka 3 mil. Landskapet ger en stark känsla av tidlöshet och utsikten över Kalmarsund från kustvägen är storslagen. Vägen går längs den öländska stenkusten och kantas av en mängd gamla stenbrott och andra rester från stenhuggeriverksamheten såsom gamla skurverk där stenen slipades, kalkugnar och utskeppningshamnar. Längs vägen finns också ett stort antal fornlämningar, i form av olika gravar och husgrundsområden, samt en intressant flora.

Böda hamn (ca 10 km från stugan) är en utmärkt fågellokal för bland annat vadare under sensommar och tidig höst. Här kan man även passa på att införskaffa färsk fisk till middagen. Strax öster om hamnen kan den historiskt intresserade dessutom bese Ölands mest omfattande rester av kalkugnar. Ugnarna användes fram till slutet av 1700-talet för tillverkning av kalkbruk som exporterades med båtar från hamnen.

Högby fyr belägen strax söder om Högby hamn bjuder också på bra fågelskådning i den långgrunda havsviken och i buskarna längs fyrvägen. Sommartid kan skådningen kombineras med ett besök i konstnären Stephan Lunds galleri i fyrhuset. Fyrmiljön är i sig intressant och minnesmärkt och såväl fyren som fyrvaktarbostaden är från sent 1800-tal.

Vedby fornborg: Ölands nordligaste fornborg ligger cirka 3 km från tomten på ett näs mellan Vedby och Vedborme träsk, två före detta sjöar som dikats ut. Borgen, som med sina 165 x 110 meter är en av de större på ön, anlades sannolikt kring 400-talet men har använts in på medeltiden, vilket bevisas av att delar av försvarsverket har förstärkts av kalkbruk. Enligt en gammal legend har borgen byggts och bebotts av en jättinna vid namn Zechiel (eller Zekel).

Vi alvar är beläget på västsidan av landsvägen i höjd med Källa kyrka (just söder om hembygdsgården). Här finns ett av Ölands största gravfält från järnåldern med fem resta kalkstensflisor, ett stort antal stensättningar av olika form, samt 45 så kallade domarringar bestående av stora bumlingar upplade på mindre stenar. Ytterligare ett stort antal olika forngravar förekommer i området bland annat en treudd som också utgjort Åkerbo härads avrättningsplats och där den senaste avrättningen ägde rum år 1768. Legenderna om jättinnan Zechiel berör också detta område.

Källa gamla kyrka är Ölands bäst bevarade medeltidskyrka med medeltida offerkällor och ett stort antal liggande gravhällar från medeltid till 1700-tal. Den befintliga stenkyrkan, som också är byggd som en försvarsanläggning, började uppföras kring 1170 och byggdes sedan till i flera omgångar fram till 1200-talets mitt. En ny ombyggnad under 1700-talet fick till följd att sprickor uppstod i murarna som till slut ledde till att kyrkan övergavs och en ny kyrka uppfördes vid byn Vi (utmed landsvägen). Inne i kyrkan finns en modellutställning som visar hur den sett ut under olika perioder. Sommartid hålls ofta även konserter och andra evenemang i kyrkan.

Strax öster om kyrkan, vid östkustens flacka strandängar, ligger **Källa hamn** med gamla fiskebodar av trä och kalksten. Hamnen var från 1600-talet till slutet av 1800-talet öns viktigaste utskeppningshamn för kalksten och hade så sent som 1878 en handelsflotta på 15 segelfartyg.

Botanik i närområdet

Den botaniskt intresserade kan beskåda både ölands- och gotlandssolvända, kantig fetknopp, stenmalört, kalkkrassing och mycket mera på det intilliggande **Mensalvaret**. I den magra lavtallskogen utmed sandstranden finns ryl, tallört, purpurknipprot med mera och på dynerna ner mot havet växer den sällsynta martornen tillsammans med sandsvingel, strandkvickrot och mycket annat. I den omgivande kronoparkens tallskogar växer den sällsynta gotlandsmåran. Salepsrot, flugblomster, krutbrännare och många andra orkidéer kan också beskådas i de närmaste omgivningarna.

Vidgar man studieområdet några kilometer till att även omfatta västsidans stenkust, östkustens flacka strandängar och området kring hornsjön kan man bland många andra arter även stifta bekantskap med sandbrodd, hylsnejlika, sträv- och skugglost, huvudtåg, knutört, dvärglin, trubbstarr och klådris.

Axveronika på Mensalvaret